

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการสอนและให้บริการทางวิชาการ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดประเภทอื่น แล้วห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ มีทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายประเภท และมีปริมาณมาก มีบุคลากรในสาขาวิชาชีพและเจ้าหน้าที่ให้บริการประเภทต่างๆ มีการจัดแบ่งฝ่ายงานที่ชัดเจน โดยมีบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดปฏิบัติงานในแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายงานของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ฝ่ายบริการตอบคำถาม/บริการสารสนเทศ และฝ่ายบริการเทคโนโลยี เป็นต้น

งานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเป็นงานเทคนิคซึ่งบางแห่งอาจจะรวม หรือแยกออกจากงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ โดยมีสถานภาพเป็นฝ่ายงานหนึ่ง และมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ฝ่ายพัฒนาและจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ (คณะทำงานฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, 2553; นิสากร อัครสุวรรณกุล, 2552) ลักษณะของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเป็นงานที่ทำหน้าที่คัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เข้าห้องสมุด เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัยของอาจารย์ นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัย ตลอดจนประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะบุคคลในท้องถิ่นที่มีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จากห้องสมุด โดยมีขอบเขตงานที่ต้องรับผิดชอบตามกระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ 6 ประการ คือ 1) การศึกษาผู้ใช้เพื่อได้ข้อมูลความต้องการและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศสำหรับการวางแผนจัดสรรงบประมาณและจัดทำนโยบายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม 2) การจัดทำนโยบายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นการกำหนดรายละเอียดของทรัพยากรสารสนเทศเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ฝ่ายงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ 3) การคัดเลือกเป็นขั้นตอนการประเมินทรัพยากรสารสนเทศที่จะจัดหาเข้ามาโดยใช้เกณฑ์ต่างๆ ประกอบการพิจารณา 4) การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเข้ามาในห้องสมุดโดยวิธีการจัดซื้อ การขอรับบริจาค การแลกเปลี่ยนหรือการทำสำเนา 5) การตรวจสอบและประเมินข้อบกพร่องของทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดรวบรวม หากพบข้อบกพร่อง ต้องมีการแก้ไขโดยการคัดทรัพยากรสารสนเทศที่มีการใช้น้อยหรือไม่มีผู้ใช้ออกไป 6) จัดหาทรัพยากรสารสนเทศรายการอื่นมาทดแทน ผลจากการประเมินทรัพยากรสารสนเทศ ทำให้มีข้อมูลสำหรับการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น (ประยงค์ วัฒนกิจจำรูญ, 2546)

การจัดโครงสร้างของฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จัดตามลักษณะงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เช่น งานจัดซื้อ งานแลกเปลี่ยนหรืองานรับบริจาค จัดหาสารสนเทศในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการเสนอรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการโดย

การเสนอผ่านแบบฟอร์มที่เป็นกระดาษและเสนอผ่านระบบออนไลน์ หลังจากได้รับรายการที่ผู้ใช้บริการต้องการแล้วจะดำเนินการผ่านงานจัดซื้อที่เป็นวิธีการจัดหาที่ต้องใช้งบประมาณเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสารสนเทศที่เลือกสรรแล้ว การซื้อต้องเกี่ยวข้องกับแหล่งที่ติดต่อ วิธีการซื้อและจำนวนที่ซื้อ (ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ, 2552) บรรณารักษ์จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในหลักเกณฑ์และระเบียบ วิธีปฏิบัติที่กำหนดในงานจัดซื้อ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อให้ได้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่า ทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ รวมถึงจัดซื้อจากแหล่งจำหน่ายหรือแหล่ง ผลิตทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสม และมีวิธีการคัดเลือกหนังสือจากร้านหนังสือจากเว็บไซต์ขายหนังสือต่างๆ และจากตัวแทนจำหน่าย หรือขอรับบริจาคโดยขอเป็นการเจาะจงจากหน่วยงานทั้ง ภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ได้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่า ตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด ซึ่งบรรณารักษ์ต้องพิจารณาเลือกทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่า หากเลือกไม่รอบคอบและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่มีคุณค่าหรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ จะเป็นการสูญเสียเปล่าและสิ้นเปลือง (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล, 2546) ทั้งนี้เมื่อคัดเลือกได้ทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการแล้ว บรรณารักษ์จะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสารสนเทศเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นการจัดซื้อ การขอแลกเปลี่ยนหรือขอรับบริจาคจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น

งานการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีทรัพยากร ข้อมูลและข่าวสารที่ทันสมัย เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ รวมทั้งสนับสนุนการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งการให้บริการและใช้บริการมากที่สุด ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่มีการบันทึกในทุกรูปแบบให้ครบถ้วนตามความจำเป็นและอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการจัดเก็บอย่างมีระบบ เพื่อให้สามารถสืบค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ต้องมีหลักเกณฑ์การเพิ่มจำนวนทรัพยากรสารสนเทศอย่างมีระบบและต่อเนื่องให้สอดคล้องกับนโยบายเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553) ถึงแม้ว่าสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จะมีกระบวนการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกทรัพยากรสารสนเทศ ให้สอดคล้องตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในนโยบายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เหตุผลที่ต้องมีการเลือกทรัพยากรสารสนเทศเนื่องจากห้องสมุดมีงบประมาณและเนื้อที่ในการจัดเก็บที่จำกัด ในขณะที่ทรัพยากรสารสนเทศที่ผลิออกมาจำนวนมากทั้งในด้านรูปแบบ ประเภท และเนื้อหาที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องคัดเลือกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุดให้มากที่สุด (ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ, 2552)

ในปัจจุบันทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ครอบคลุมครบถ้วนทุกสาขาวิชา เนื่องจากมีสาขาวิชาที่เปิดใหม่ ทรัพยากรสารสนเทศที่มียังไม่ตรงตามต้องการของอาจารย์และนักศึกษา ฝ่ายจัดหาจึงต้องการให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือก แนะนำหนังสือใหม่ทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการจริงๆ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อใช้เป็นแนวทางใน

การปรับปรุง การดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนการให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะส่งผลให้ฝ่ายงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ตัวแปรอิสระ เป็นข้อมูลทั่วไปของบุคลากร ได้แก่
 - 1.1.1 สถานภาพ (อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา)
 - 1.1.2 เพศ
 - 1.1.3 อายุ
 - 1.1.4 ประสบการณ์การทำงาน/การศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 - 1.1.5 สังกัด (คณะ/หน่วยงาน)
 - 1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต 2 ด้าน คือ
 - 1.2.1 ด้านพฤติกรรมการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศ
 - 1.2.2 ด้านลักษณะการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศ
2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 กลุ่ม คือ (1) อาจารย์และเจ้าหน้าที่ จำนวน 2,133 คน และ (2) นักศึกษา จำนวน 35,472 คน รวมทั้งสิ้น 37,605 คน
3. ระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ปีการศึกษา 2556

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีลักษณะการมีส่วนร่วมของในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตแตกต่างกัน
2. บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีลักษณะการมีส่วนร่วมของในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตแตกต่างกัน
3. บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน/การศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตต่างกันมีลักษณะการมีส่วนร่วมของในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตแตกต่างกัน
4. บุคลากรที่สังกัด (คณะ/หน่วยงาน) ต่างกันมีลักษณะการมีส่วนร่วมของในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตแตกต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

บุคลากร หมายถึง อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในปีการศึกษา 2556 จำนวน 37,605 คน

พฤติกรรมการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง พฤติกรรมของบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตในการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

ลักษณะการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการเสนอรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุด การเสนอรายชื่อหนังสือด้วยการแจ้งบรรณารักษ์หรือห้องสมุดโดยตรง

ทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง วัสดุที่มีการบันทึกความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริงไว้ โดยใช้ตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพและเสียงในรูปของวัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง ขั้นตอนในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเข้าห้องสมุด โดยวิธีการคัดเลือกรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศ การจัดซื้อ การขอรับบริจาคจากองค์กรภาครัฐ เอกชนและสำนักพิมพ์

การมีส่วนร่วมของในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ความถี่ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ วัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ วิธีแนะนำทรัพยากรสารสนเทศที่สนใจ และประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตให้เหมาะสมกับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
2. เป็นแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคลากรเจ้าหน้าที่และนักศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการทุกกลุ่มได้มากที่สุด